

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

ECONOMICS OF UKRAINE AND ITS REGIONS: PROBLEMATIC ISSUES

УДК 338.33

ЕКОНОМІКА СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ТА РЕАЛІЇ

С.О. Федулова, к.е.н., доц.

ДВНЗ «Український державний хіміко – технологічний університет»

Федулова С.О. Економіка старопромислових регіонів України: сучасне розуміння та реалії.

В статті розглянуто різноманіття поглядів на визначення категорії «регіон». Описано напрями бачення нової якості регіональної економіки в умовах інтеграційних перетворень. Описано використання децентралізації в сучасному економічному розвитку регіонів, як специфічного методу управління. Розглянуто передумови виникнення старопромислових регіонів України та дано власне визначення терміна «старопромисловий регіон». Також у статті досліджено, які з регіонів України можна віднести до старопромислових регіонів.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, децентралізація, регіон, старопромисловий регіон

Федулова С.А. Экономика старопромышленных регионов Украины: современное понимание и реалии.

В статье рассмотрены многообразие взглядов на определение категории «регион». Описаны направления видения нового качества региональной экономики в условиях интеграционных преобразований. Описано использование децентрализации в современном экономическом развитии регионов, как специфического метода управления. Рассмотрены предпосылки возникновения старопромышленных регионов Украины и дано собственное определение термина «старопромышленный регион». Также в статье исследовано, какие из регионов Украины можно отнести к старопромышленным регионам.

Ключевые слова: глобализация, регионализация, децентрализация, регион, старопромышленный регион

Fedulova S.A. Economy old industrial regions of Ukraine: modern understanding and realities.

It has been considered the diversity of views on the definition of "region" in the article. It has been described a new vision of the direction of the regional economy in terms of integration transformations. We describe the use of decentralization in the modern economic development of the regions as a specific method of administration. It has been considered background of old industrial regions of Ukraine and given actual definition of "old industrial region". Also, the article explores that region of Ukraine can be attributed to old industrial regions.

Keywords: globalization, regionalization, decentralization, region, old industrial region

В останні часи досить жваво триває дискусія над визначенням сутності поняття «регіон». Нова парадигма регіональної економіки представляє регіон як різноманітні просторові системи різних масштабів. Так, тривають дискусії, що під регіоном можна розуміти як групу держав, так і невеликі за площею адміністративно-територіальні одиниці. Останнього часу економіка України характеризується використанням поняття «старопромислові регіони України». Треба зазначити, що відсутнім є і поняття сутності старопромислового регіону як об'єкта управління, не визначено цілі регулювання розвитком таких регіонів. Даний термін увійшов у науковий обіг із середини 70 рр. ХХ ст., проте прикладів його обґрунтованого використання у вітчизняній та світовій науково-практичній літературі немає. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють такі регіональні системи в економіці багатьох країн, даній тематиці у вітчизняних дослідженнях приділяється недостатньо уваги. У вітчизняних наукових школах регіональної економіки недостатньо активно представлені дослідження, присвячені проблематиці закономірностей і тенденцій формування та розвитку регіональних систем України, які зараз виступають важливою науковою проблемою, вирішення якої може забезпечити формування системи управління регіональним розвитком з урахуванням національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Зазначену проблему в економічній літературі досліджує багато вітчизняних та зарубіжних вчених, які присвятили проблемам управління регіональним розвитком багато уваги, серед них наступні: В. Антонюк, Д. Богиня, З. Варналій, А. Гаврилов, А. Гранберг, О. Грیشнова, Г. Гутман, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Дорогунцов, Г. Дугінець, В. Дубницький, А. Єпіфанов,

Ф. Кошурін, Е. Лібанова, Н. Верхоглядова, А. Мироедов, В. Семиноженко, Л. Семів, Л. Федулова, Н. Стежко, М. Ніколайчук, С. Федін, І. Челноков, Г. Черкашин та інші. Огляд наявних теоретико-методологічних розробок в області розвитку регіонів показав, що створений значний доробок у цій сфері як в закордонній, так і у вітчизняній науці. Однак більшість цих розробок зроблено без урахування новітніх процесів і тенденцій в макросередовищі, які задають рамки процесу стратегічного планування сталого розвитку регіональних систем на основі нових просторових систем – регіональних соціально – економічних систем, які можуть дати новий виток розвитку старопромислової економіки України.

Метою статті є визначення нового бачення якості регіональної економіки на основі інтеграційних перетворень, визначення сутності старопромислових регіонів та передумов їх виникнення, визначення напрямів регулювання територіями на основі нових просторових систем.

Виклад основного матеріалу

Найважливішим напрямом інституціональних перетворень в Україні повинне стати формування бачення нової якості регіональної економіки. Сучасна світова економіка в умовах інтеграційних перетворень актуалізує тенденції регіонального розвитку та визначає, що саме регіони є рушійною силою національної господарської системи. Дослідження трансформація регіональної економіки в сучасних умовах гео економічного простору виступає як наукова база розв'язання проблем управління, стимулювання розвитку регіонів та країни в цілому.

Асамблея Регіонів Європи (АРЄ) 4 грудня 1996 р. в Базелі прийняла Декларацію, яка дає такі визначення регіону як поняття [1].

1. Регіон є територіальним утворенням державного законодавства, що володіє рівнем наступним за рівнем держави і має політичне самоврядування.

2. Регіон визнається конституцією або законодавством держави, що гарантують його автономію, самобутність, повноваження та організаційний устрій.

3. Регіон має свою конституцію, статут автономії або інший законодавчий акт, що визначає його як частину правової системи держави на найвищому рівні і встановлює, принаймні, його організацію і повноваження. Статус регіону може бути змінений тільки за згодою та участі самого регіону. З метою збереження своїх історичних, політичних, соціальних і культурних особливостей регіони в одній і тій самій державі можуть мати різні статуси.

4. Регіон являє собою вираження відмінною політичної самобутності, яка може приймати найрізноманітніші політичні форми, що відображають демократичну волю кожного регіону, приймати ту форму політичної організації, яку він вважатиме кращою. Регіон сам обирає своє керівництво і

встановлює знаки відмінності його представництва.

Приймаючи цю Декларацію, що носить політичний характер, Асамблея Регіонів Європи (АРЄ) прагне до розвитку і зміцненню регіоналізму в Європі.

Декларація підкреслює, що держави Європи повинні, наскільки це можливо, сприяти передачі повноважень регіонам, а також фінансових ресурсів, необхідних для їх існування вносячи зміни, при необхідності, в міжнародне законодавство.

Створення Комітету Регіонів в Європейському Союзі та Конгресу місцевих і регіональних влад Європи в Раді Європи є величезним кроком вперед по шляху розвитку регіоналізму в Європі. Декларація підкреслює, що перспектива регіонального розвитку це – створення третього рівня уряду – Європи регіонів.

Слід зазначити, що у сучасній економіці України, основна частка ВВП припадає на середній і малий бізнес. Цей вид бізнесу зосереджений в регіонах. Таким чином, у новій економіці України регіон повинен бути провідним суб'єктом економічної діяльності. Диференціація регіонів України обумовлена регіональним соціально-економічним потенціалом, який може бути охарактеризований резервами, можливостями регіону при реалізації всього комплексу різного виду ресурсів.

Багатьма економістами під регіоном розуміється будь-яка частина національної економіки, що відрізняється від національної економіки характером операцій, а саме:

- регіон не має національних кордонів;
- в регіоні не здійснюються деякі види економічної діяльності, властиві тільки національній економіці (витрати на оборону, немає національного банку, національної грошової системи і т.д.) [2].

Якщо перейти на звичну термінологію, то регіон визначається як відкрита підсистема національної економіки, суб'єкт економічної діяльності, який здійснює економічні взаємодії трьох типів: внутрішньорегіональні, міжрегіональні всередині національної економіки, зовнішньоекономічні за її межами.

Вченими пропонуються різні визначення поняття «регіон», але необхідно відмітити те, що більшість з них пов'язані з територіальною означеністю території, єдністю ресурсних, господарських, соціальних та інфраструктурних відтворювальних циклів. Так, І. Вахович підкреслює відтворювальну складову: «регіон – це відносно цілісна відтворювальна система території, самостійна в адміністративно-правовому відношенні, яка є складовою частиною країни, виділяється своїм економіко-географічним положенням, комплексом природних, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, спеціалізацією і структурою господарства, спільністю екологічних проблем, а також високим рівнем внутрішніх соціально-економічних зв'язків» [3].

За Т. Галушкіною, регіон – це цілісна соціально-економічна система, складова частина територіального устрою країни, яка характеризується своїм змістом, структурою, нерозривно пов'язана з іншими частинами соціально-територіального поділу праці, має організаційну відособленість, економічну і демографічну самоздатність, державні органи, що є елементами державної структури влади й управління країною. Тобто підкреслюється територіальна ознака регіону, зв'язок з іншими регіональними утвореннями та внутрішня відокремленість [4].

За визначенням В. Воротіна, регіон – це територіально-спеціалізована, адміністративно окреслена частина економіки країни, що характеризується єдністю та цілісністю відтворювальних процесів і управління. Отже, вчений наголошує на спільності фінансових, демографічних, природних, інституційних процесів, які мають місце у регіоні [5].

Подібний підхід і у академіка М. Долішнього, який розуміє під регіоном адміністративно-відокремлену територію з особливостями природно-географічного та економіко-географічного положення, набутою економічною структурою і системою розселення, а також системою факторів обмеження його виробничого потенціалу [6].

Територіальний аспект у визначенні регіону підкреслює також і російський вчений О. Гранберг: «Регіон – це певна територія, яка відрізняється від інших територій за рядом ознак та володіє певною цілісністю, взаємопов'язаністю складаючих її елементів» [7].

Відомий російський науковець Р. Шніпер також зазначав невід'ємність регіональної системи від національної та локальної та підкреслює обмінну взаємодію всіх процесів, які мають там місце: «Регіон – це невід'ємна частина єдиної системи виробних сил та виробничих відносин, він володіє прямими та зворотними виробничо-економічними, ресурсними, науково-технічними, фінансово-кредитними та соціальними зв'язками з народним господарством» [8].

Бажання більш повно оцінити сутність поняття регіон вимагає визначення тісно пов'язаної з ним категорії регіональний простір. За визначенням деяких вчених, регіон це багатовекторне формування людських, територіальних, функціональних, інформаційних та часових складових, де за допомогою існуючого природно та набутого в процесі розвитку ресурсного забезпечення реалізується життєвий цикл регіону, що дає змогу вирішити конкретні соціальні, економічні та екологічні проблеми [9].

Отже, можемо констатувати, що у сучасних наукових джерелах під поняттям регіон розуміються різноманітні просторові системи різних масштабів – від групи держав до невеликих за площею адміністративно-територіальних одиниць, і дискусії стосовно розуміння сутності регіону як наукової категорії тривають,

активізуючись в останні роки. Також треба враховувати те, що в українському законодавстві, станом на липень 2015р., зокрема в Концепції державної регіональної політики, Законі України «Про засади державної регіональної політики» та Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» під регіоном розуміються території областей, АР Крим, міст Києва та Севастополя [10, 11, 12]. Хоча, законом України від 12.08.2014 № 1636-VII «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України», АР Крим та місто Севастополь визначаються як вільна економічна зона України «Крим» [13].

В цілому, визначення поняття «регіон» Асамблеєю Регіонів Європи збігається з визначенням даного поняття провідними вченими України. В нашому дослідженні, на сучасному етапі, керуючись законами України, під регіоном будемо розуміти території областей. Як вже відомо, зараз у влітку – осінь 2015 року, розглядається багато проектів законів, які можуть у подальшому змінити наше тлумачення поняття «регіон», у зв'язку з розвитком процесу децентралізації в Україні.

Згідно із загальним визначенням, децентралізація – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів.

Децентралізація – це специфічний метод управління, який є важливим для місцевої демократії та розвитку [14].

Конституція України, ухвалена 28 червня 1996 року, закріпила на конституційному рівні гарантії щодо існування місцевого самоврядування та окреслила основні правові засади його функціонування. Місцевому самоврядуванню присвячено декілька конституційних норм, які були покладені в основу Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Вважається, що Європейська Хартія місцевого самоврядування є орієнтиром для України, як і для інших європейських держав. Це модель формування сучасного демократичного та ефективного врядування, яке базується на принципах місцевої автономії. В той же час, Україна підписала Європейську Хартію у повному обсязі без застережень і виразила згоду прийняти принципи та стандарти цього документу та дотримуватись їх. Український уряд підписав Хартію і парламент ратифікував її у липні 1997 року [14].

Сьогодні українські вчені визначають, що в умовах глобалізації для здійснення ефективної зовнішньої політики набагато важливішими є фактори, пов'язані не з географічним розташуванням держави та її територіально-просторовими характеристиками, а з комплексом соціально-

економічних та інформаційно-технологічних чинників, які притаманні інформаційному суспільству [15].

Існуюча концепція глобалізації, попри всі її недоліки, ґрунтується на механізмах діалогу, консенсусу й співпраці, на відміну від домінуючої в Україні «ідеї світової революції», яка ґрунтується на жорстокості, облуді та таке інше. Українські вчені відмічають, що існує спротив в українському суспільстві як до концепції глобалізації (у первісному варіанті – «світового уряду»), так і до концепції комунізму [16]. Доклавши зусиль до усунення тоталітарної системи, Захід зустрів неочікуваний опір радянської свідомості. Усі західні моделі трансформації суспільства й економіки розраховані на середньоевропейську свідомість, де є уява про європейські вектори та цінності (наприклад Польща, Чехія, Угорщина), але вони недовірливі на українському економічному просторі, де немає такої уяви взагалі. Україні потрібні власні унікальні, специфічні моделі трансформації суспільної свідомості [16].

Останнього часу економіка України характеризується з використанням поняття «старопромислові регіони України». Спробуємо дати загальне визначення поняттю «старопромисловий регіон» з урахування праць вітчизняних вчених. З визначення поняття «регіон», зрозуміло, що мається на увазі певна територія, а саме територія області. Тоді термін «старопромисловий» визначає яка з областей України має старинну промисловість базової галузі. Більшість українських вчених старопромисловість регіону порівнюють із монопромисловою економікою. А існування структурної перебудови промисловості обумовлює депресивний стан монопромислових старопромислових регіонів. Такі особливості старопромислових регіонів обумовлюють потребу в модернізації усього господарчого комплексу.

Професор Інституту економіки промисловості НАН України, д.е.н. В.І. Ляшенко повідомив, що відповідно до умов вітчизняної економіки з урахуванням питомої ваги регіонів у добувній, переробній галузях промисловості запропоновано наступні класифікаційні групи:

- 1) понад 7% – гіпертрофований промисловий розвиток регіону;
- 2) 2-7% – нормальний індустріально-аграрний розвиток регіонів;
- 3) до 2% – аграрно-індустріальний розвиток регіонів [17].

За цією класифікацією, типово аграрно-індустріальними в Україні є Волинська, Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська, Тернопільська, Херсонська, Черкаська і Чернівецька області. Всі останні є в тому або іншому ступені промислово-аграрними та старопромисловими. Переважна більшість дослідників схиляються до того, що в Україні до типово старопромислових регіонів відносяться: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська і Харківська області.

У західній економічній науці до старопромислових регіонів відносять регіони, що спеціалізуються на видобутку сировини, текстильній, суднобудівній, машинобудівній, металургійній промисловості.

Російські вчені визначають старопромисловий регіон як староосвоєний регіон, територія концентрації промислового виробництва, активна індустріалізація якого проходила в період до сер. XX ст., а сьогодні доля промислових галузей у ВВП складає не менш як 22%.

Вчена Снігова О.Ю. відзначає, що зміни технологічних укладів економіки та розширення можливостей перенесення промислових виробництв в інші регіони з дешевою робочою силою за рахунок глобалізації обумовили виникнення старопромислових регіонів, економіка яких зазнала значного зниження конкурентоспроможності в нових економічних умовах, а регіони трансформувалися з високорозвинених на депресивні [18].

З урахуванням вище зазначеного дамо своє визначення терміну «старопромисловий регіон», а саме «старопромисловий регіон» – це цілісна соціально-економічна система, складова частина територіального устрою країни, яка характеризується за своїм змістом існуванням старинної промисловості базової галузі з переважанням монопромислової економіки та питома вага таких регіонів у добувній і переробній галузях промисловості складає понад 7%.

Визначимося з видами промисловості та промислової продукції в Україні. Статистичний збірник «Промисловість України у 2007-2010 рр.» Державної служби статистики України визначає наступні види промисловості [19]:

1. добувна промисловість;
 2. переробна промисловість;
- виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів
 - легка промисловість
 - оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів
 - целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність;
 - виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення;
 - хімічна та нафтохімічна промисловість;
 - виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції;
 - металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів;
 - машинобудування;
 - інші галузі промисловості;
3. виробництво та розподілення електроенергії, газу та води.

З 2011 року інформація щодо виробництва продукції надана за Номенклатурою продукції промисловості (НПП), яка базується на Статистичній класифікації продукції за видами економічної діяльності Європейського Союзу (CPA, 2008) та Переліку продуктів для європейської статистики виробництва (PRODCOM, 2012) [20].

Тому класифікація промисловості України має наступний вид:

1. Добувна та переробна промисловість
- добувна промисловість;
— переробна промисловість;

— постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованного повітря [20].

Дослідимо, з використанням статистичних даних Державної служби статистики, які з регіонів України можна класифікувати як старопромислові.

Таблиця 1. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) [21]

Регіони	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)		Регіони	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	
	млн. грн.	%		млн. грн.	%
1	2	3	4	5	6
Україна			Миколаївська		
2010	1065850,5	100,0	2010	18687,9	1,8
2011	1331887,6	100,0	2011	21994,6	1,7
2012	1400680,2	100,0	2012	24161,8	1,7
2013	1354745,4	100,0	2013	22635,9	1,7
Автономна Республіка Крим			Одеська		
2010	16201,0	1,5	2010	31175,9	2,9
2011	20556,7	1,5	2011	27332,7	2,1
2012	27186,3	1,9	2012	28438,7	2,0
2013	26520,6	1,9	2013	29821,3	2,2
області			Полтавська		
Вінницька			2010	59333,9	5,6
2010	18108,2	1,7	2011	72720,6	5,5
2011	21004,3	1,6	2012	80587,6	5,8
2012	22535,1	1,6	2013	71473,6	5,3
2013	25289,2	1,9	Рівненська		
Волинська			2010	12413,0	1,2
2010	8126,5	0,8	2011	15201,4	1,1
2011	10492,7	0,8	2012	12211,0	0,9
2012	11298,3	0,8	2013	15704,2	1,2
2013	10906,3	0,8	Сумська		
Дніпропетровська			2010	14745,3	1,4
2010	166497,8	15,6	2011	23521,7	1,8
2011	200555,8	15,1	2012	24978,0	1,8
2012	220458,2	15,7	2013	23955,5	1,8
2013	217656,4	16,1	Тернопільська		
Донецька			2010	5469,6	0,5
2010	203609,6	19,1	2011	8111,7	0,6
2011	267491,6	20,1	2012	7739,4	0,6
2012	242228,8	17,3	2013	8124,6	0,6
2013	220630,9	16,3	Харківська		
Житомирська			2010	52356,8	4,9
2010	12051,7	1,1	2011	63610,5	4,8
2011	14360,7	1,1	2012	77607,5	5,5
2012	16352,9	1,2	2013	78114,2	5,8
2013	16412,0	1,2	Херсонська		
Закарпатська			2010	9570,7	0,9
2010	7079,1	0,7	2011	10977,6	0,8
2011	8866,4	0,7	2012	10211,1	0,7
2012	9956,8	0,7	2013	10881,2	0,8
2013	10035,9	0,7	Хмельницька		
Запорізька			2010	11807,2	1,1
2010	66917,3	6,3	2011	15045,2	1,1
2011	81503,3	6,1	2012	16618,9	1,2
2012	82505,7	5,9	2013	17552,6	1,3
2013	78490,0	5,8	Черкаська		
Івано-Франківська			2010	23845,1	2,2
2010	13837,6	1,3	2011	28822,3	2,2
2011	24187,7	1,8	2012	32379,7	2,3
2012	25268,8	1,8	2013	29649,1	2,2
2013	22014,4	1,6	Чернівецька		
Київська			2010	3192,6	0,3
2010	38343,1	3,6	2011	4067,2	0,3
2011	45512,5	3,4	2012	4108,8	0,3
2012	48581,4	3,5	2013	4099,7	0,3
2013	55846,7	4,1	Чернігівська		
Кіровоградська			2010	12153,4	1,1
2010	9844,9	0,9	2011	15251,1	1,1
2011	12046,4	0,9	2012	19396,4	1,4
2012	15610,7	1,1	2013	18698,2	1,4

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
2013	18257,4	1,3	міста		
Луганська			Київ		
2010	73962,6	6,9	2010	144893,6	13,6
2011	97785,2	7,3	2011	182900,4	13,7
2012	84460,4	6,0	2012	216366,2	15,5
2013	72657,0	5,4	2013	210661,7	15,5
Львівська			Севастополь		
2010	25655,3	2,4	2010	5970,8	0,6
2011	32392,2	2,4	2011	5575,1	0,4
2012	34874,0	2,5	2012	4557,7	0,3
2013	34623,2	2,5	2013	4033,6	0,3

З таблиці 1 видно, що за 2010-2013 роки можна віднести до старопромислових регіонів України, з урахуванням нашого визначення, такі області як: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька (майже дотягує до значення 7%) Луганська та м. Київ. Тепер розглянемо обсяг реалізованої промислової

продукції за регіонами у 2014 році та 2015. Так як у цих роках була анексована територія Криму та деяка частина території Донецької і Луганської областей стали тимчасово окупованими структура обсягу реалізованої промислової продукції за регіонами може дещо змінитися.

Таблиця 2. Обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами за 2014-2015 роки [22]

Регіони	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу, млн. грн.	Питома вага регіону в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	Регіони	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу, млн. грн.	Питома вага регіону в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %
	Усього за 2014 рік			Усього за 2015 рік	
Україна ²	1195592,4	100	Україна ²	834133,7	100
Вінницька	28881,1	2,4	Вінницька	23460,5	2,8
Волинська	13047,7	1,1	Волинська	10172,0	1,2
Дніпропетровська	240180,3	20,1	Дніпропетровська	171928,4	20,6
Донецька ³	180596,4	15,1	Донецька ³	97179,5	11,7
Житомирська	18545,1	1,5	Житомирська	13708,9	1,7
Закарпатська	10817,5	0,9	Закарпатська	7815,2	0,9
Запорізька	94562,1	7,9	Запорізька	73963,7	8,9
Івано-Франківська	23343,8	1,9	Івано-Франківська	16377,2	2,0
Київська	48459,4	4,0	Київська	37447,9	4,5
Кіровоградська	17505,6	1,5	Кіровоградська	11517,0	1,4
Луганська ³	46134,2	3,9	Луганська ³	10370,7	1,2
Львівська	36079,8	3,0	Львівська	28631,3	3,4
Миколаївська	25070,6	2,1	Миколаївська	18530,0	2,2
Одеська	29775,5	2,5	Одеська	25191,0	3,0
Полтавська	79289,2	6,6	Полтавська	56360,6	6,8
Рівненська	17997,5	1,5	Рівненська	13964,7	1,7
Сумська	25306,4	2,1	Сумська	18275,2	2,2
Тернопільська	9287,7	0,8	Тернопільська	5902,3	0,7
Харківська	73076,2	6,1	Харківська	55204,1	6,6
Херсонська	12864,8	1,1	Херсонська	11359,5	1,4
Хмельницька	18349,0	1,5	Хмельницька	14463,2	1,7
Черкаська	34318,2	2,9	Черкаська	24471,4	2,9
Чернівецька	4452,5	0,4	Чернівецька	3687,3	0,4
Чернігівська	16448,1	1,4	Чернігівська	11638,2	1,4
м. Київ	88106,5	7,4	м. Київ	70267,9	8,4

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

² Обсяг реалізованої промислової продукції по Україні включає дані по підприємствах, які подають консолідовані звіти (без розподілу за регіонами).

³ Дані можуть бути уточнені.

З таблиці 2 видно, що незмінними областями, що попадають під визначення старопромислових є Дніпропетровська і Донецька області та м. Київ. Випала з переліку старопромислових Луганська область (із-за бойових дій на сході України). Запорізька область вже не майже дотягує до визначення, а вже зовсім підпадає під визначення старопромислового регіону. І у 2014-2015 роках майже дотягнула до визначення старопромислової економіки Полтавська область, а вже у 2015 році до цього визначення підходить і Харківська область. Треба визначити, що ці області – Полтавська та Харківська не спонтанно увійшли у визначення майже старопромислових. Із статистичних спостережень видно, що вони поступово нарощували свій старопромисловий потенціал. Також треба відмітити значне падіння обсягів реалізації промислової продукції у Донецькій області починаючи з 2014 року, і те, що найбільше скорочення за відносним показником належить Луганській області.

Висновки

Україна характеризується нерівномірністю розміщення сировинної бази, тому і виробництво та реалізації промислової продукції є не рівномірним. У відповідності до теорій розміщення продуктивних сил промислове виробництво

української економіки тяжіє до джерел сировинної бази, а саме місць залягання корисних копалин, вдалого транспортного сполучення, трудових ресурсів та місць збуту продукції. Звідси, можна констатувати, що розміщення промислового виробництва відіграє значну роль в економічному розвитку територій.

Вчені відмічають, що старопромислові регіони України займають лідируючі позиції серед інших регіонів, водночас їх розвиток характеризується виробництвом промислової продукції низького рівня наукоємності, високим зносом основних фондів, достатньо низькою сприйнятливістю до інновацій, складним екологічним станом [23].

Тому потрібне нове бачення якості регіональної економіки на основі формування регіональних соціально – економічних систем, на що і буде направлено наше подальше дослідження. Формування регіональних соціально – економічних систем дозволить розробити систему регулювання розвитком старопромислових регіонів України з позиції забезпечення національних інтересів, а саме модернізації територій з урахуванням теорії технологічних укладів та міжнародного досвіду, забезпечення багатопрофільності територій або системи міжрегіонального співробітництва та таке інше.

Список літератури:

1. Декларация по регионализму в Европе / Ассамблея регионов Европы [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.aer.eu/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/Declaration_Regionalism/.dam/110n/ru/DR_RUSSE.pdf.
2. Семенов В.Ф. Региональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Семенов. – К.: МП «Леся», 2008. – С. 595.
3. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону. Монографія / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – С. 248.
4. Регіональний вимір трансформаційних зрушень / авт. колектив: Галушкіна Т.П., Реутов В.С., Качаровська Л.М. – К.: Варта, 2009. – С. 320.
5. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В.С. Воротіна, Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – С. 288.
6. Долішній М. Ринкові механізми регіонального управління / М. Долішній, О. Мошенець // Регіональна економіка. – 2001. – №1. – С.7-17.
7. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: Учебник для вузов / А.Г. Гранберг. – М.: ГУВШЭ, 2000. – С. 380.
8. Шнипор Р.И. Анализ тенденций и перспектив развития региональной экономики: сб. науч. тр. / Рос. АН. Сиб. отд-ние. Ин-т экономики и орг. пром. пр-ва / под ред. Р.И. Шнипера. – Новосибирск: Изд-во ИЭиОПП, 1994. – С. 184.
9. Павлов В.І. Концептуальні засади управління облаштуванням просторових ситем у контексті забезпечення їх сталого розвитку / В.І. Павлов, В.І. Гринчуцький, В.С. Кравців, Н.В. Павліха // Економічний вісник Донбасу. – 2007. – №3. – С. 155-160.
10. Про Концепцію державної регіональної політики. Указ Президента України від 25 травня 2001 р. №341/2001 [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
11. Про стимулювання розвитку регіонів. Закон України від 08 вересня 2005 р. №2850-IV [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15>.
12. Про засади державної регіональної політики. Закон України від 05.02.2015 №156-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

13. Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України. Закон України від 12 серпня 2014 р. №1636-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1636-18>.
14. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навчальний посібник для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. – К.: ПРООН/МПВСР, 2007. – С. 269.
15. Шергін С.О. Трансформація геополітичної ідентичності України в контексті українсько - російських відносин / С.О. Шергін // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – вип. XXIX. – С. 258-265.
16. Мороз О. Час інтелекту: сукупний український розум / О. Мороз, Ю. Саєнко. – Л.: Видавничий дім «Панорама», 2002. – С. 96.
17. Старопромислові регіони України: пріоритети та механізми структурної модернізації у посткризовий період / Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень // Матеріали круглого столу. – Донецьк, 2012.
18. Снігова О.Ю. Підходи до ідентифікації старопромислових регіонів в зарубіжній науковій літературі / О.Ю. Снігова // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2011. – № 7(2). – С. 79-81.
19. Статистичний збірник «Промисловість України» за 2007-2010 рр. / Держком. статистики України. – К., 2011. – С. 307.
20. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За редакцією О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – С. 534.
21. Статистичний збірник «Регіони України 2014»: Частина II / За редакцією О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – С. 733.
22. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
23. Степаненко А.В. Комплексне дослідження соціального розвитку старопромислового регіону. Рецензія на монографію Ю.К. Яковлевої / А.В. Степаненко // Вісник Харківського національного університету. – 2014. – № 1128. – С. 164-165.

Надано до редакції 30.04.15

Федулова Світлана Олександрівна / Svitlana A. Fedulova
sveta_fedulova@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Економіка старопромислових регіонів України: сучасне розуміння та реалії [Електронний ресурс] / С.О. Федулова // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* – 2015. – № 4 (20). – С. 12-19. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>